

Олександр Олександрович БРИГІНЕЦЬ

д.ю.н., професор, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4058-7566>

e-mail: BriginetsO@meta.ua

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ: ВІТЧИЗНЯНИЙ І ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

У статті доведено, що оподаткування юридичних осіб завжди в будь-якій державі викликає низку гарячих суперечок. Розглянуто особливості нормативного закріплення оподаткування в Україні та деяких державах. Визначено, що особливою проблемою є нестабільність системи оподаткування юридичних осіб, що провокує часті зміни в законодавчих актах з окремих податків, які негативно впливають на розвиток підприємницької діяльності у нашій державі. Також доволі важким для підприємців є фіскальне спрямування податкової системи, тобто недостатнє виявлення регульовальної функції податків.

Ключові слова: податки, юридичні особи, зарубіжний досвід, оподаткування юридичних осіб, платник податків, нормативно-правове регулювання оподаткування юридичних осіб

ВСТУП

У будь-якій державі податки є досить складною й досить важливою фінансово-правовою категорією, що регулюють розвиток держави. Вони виступають як економічний базис існування держави та забезпечують зростання суспільного добробуту її громадян. Також податки постають способом перерозподілу доходів юридичних і фізичних осіб у державі, а їх мобілізація й використання зачіпає інтереси не тільки кожного підприємця чи громадянина, а й цілих верств населення і соціальних груп. Діюча у нашій державі модель оподаткування прибутку юридичних осіб є доволі стандартною стосовно як податкової бази, так і ставки податку, однак в сучасних непростих умовах існування держави, вона потребує серйозних коригувань через наявність суттєвих проблем, комплекс яких обґрунтовує доцільність реформування діючої системи оподаткування прибутку шляхом запровадження податку на виведений капітал та відповідно розроблення механізму реформування системи оподаткування прибутку юридичних осіб в Україні в умовах фіскальної децентралізації [1]. На практиці складається ситуація, коли вітчизняна податкова система України не є інструментом підвищення конкурентоспроможності держави та не сприяє зростанню економічної активності суб'єктів господарювання. Особливо виділяється передусім фіскальна спрямованість оподаткування юридичних осіб, що є основою більшості змін та доповнень, які вносяться до податкового законодавства.

МЕТА статті – визначення особливостей правових проблем оподаткування юридичних осіб в Україні та інших державах.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Стаття базується на працях вітчизняних і зарубіжних вчених, а також на матеріалах періодичних видань, статистичних збірниках. У дослідженні застосовано методи аналізу і синтезу, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

У Податковому кодексі України (ПКУ) оподаткування юридичних осіб подано досить розширено. Ак-

туальною проблемою є те, що нормативно-правові акти з питань оподаткування юридичних осіб є складними та нестабільними, окремі законодавчі норми – недостатньо узгоджені, інколи суперечливі [2]. Чимало податкових норм мають неоднозначне тлумачення в їх застосуванні, це негативно позначається на діяльності суб'єктів господарювання, знижує привабливість національної економіки для іноземних інвесторів. Саме тому реалізуються досить широкі можливості для масштабного ухилення від оподаткування. В Україні на масштабі ухилення від податків впливають не тільки розміри податкових ставок, скільки викривлення умов конкурентної боротьби внаслідок нерівномірного розподілу податкового тягаря, а також загальне недотримання норм законів платниками податків. Надмірне і нерівномірне податкове навантаження у державі призводить до зниження економічної активності та її тінізації. За цих умов, скорочення податкового навантаження може забезпечити активізацію інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання і підвищення ділової активності, що сприятиме зростанню обсягів податкових надходжень до бюджетів. Крім цього, зниження податкового навантаження сприятиме зростанню реальних доходів населення, що призведе до економічного зростання у країні [3].

В Україні податковий тягар розподілено між платниками податків нерівномірно, а це негативно позначається на діловій активності і формує атмосферу недовіри до фінансових інститутів. Але й скорочення податкового навантаження на підприємства ще не означає появу серйозних інвестиційних стимулів. Приймаючи рішення з надання тих чи інших інвестиційних податкових пільг, слід враховувати, що ефективність від їх прийняття залежить як від чітко прописаного у законодавстві механізму надання цих пільг, так і від бажання платників податків спрямовувати додатково отримані фінансові ресурси на інвестиційні цілі. Останнє ж потребує не тільки стимулювання, але й жорсткого контролю з боку фіскальних органів. Тому необхідним є розроблення порядку звітності та контролю за формуванням та використанням фінансових ресурсів, отриманих завдяки пільговому оподаткуванню, з правом стягнення

їх до бюджету у разі неефективного або нецільового використання [4].

Слід зазначити, що у реформуванні системи оподаткування в Україні важливою проблемою є не лише рівень податкового тягаря, а й оптимальне поєднання прямих і непрямих податків. Останніми роками у вітчизняній системі оподаткування спостерігається тенденція до збільшення частки прямих податків, що відповідає практиці розвинених держав. Непрямі податки хоч і зручні для фіскальних органів з позиції їх стягнення, однак їх сплата лягає тягарем на плечі кінцевого споживача. Тому переважання прямих податків дасть змогу уникнути таких негативних наслідків, як занепад рівня життя більшості населення, подальший спад і занепад вітчизняного виробництва, нездатного конкурувати з дешевою продукцією іноземних компаній.

Питання нестабільності законодавства, що регулює оподаткування юридичних осіб прямо протирічить одному з базових способів ведення бізнесу, коли основним завданням у створенні суб'єкта підприємницької діяльності є вибір системи оподаткування з метою ведення ефективної господарської діяльності, оптимізації оподаткування й отримання економічної вигоди. Адже для прибуткового ведення підприємницької діяльності необхідно вибрати найоптимальнішу форму господарської діяльності, яка повинна враховувати можливість застосування простої або спрощеної форми бухгалтерського обліку [5].

Діюча система оподаткування сьогодні не задовольняє ні державу, ні платників податків. Одним з позитивом є можливість переходу на спрощену систему оподаткування, бо в нашій державі відповідно до норм ПКУ крім загального принципу утримання податків в Україні функціонує спрощений. Він має певні переваги і недоліки. Кожен підприємець має право самостійно обрати найвигідніший для себе варіант, але варто враховувати: «спрощенці» працюють з деякими обмеженнями. Звітність у них підприємців простіша, а податкове навантаження менше за обсягом. Чинна спрощена система оподаткування – це спеціальний режим, що регулюється ч. 1 розд. XIV ПКУ. Метою його створення є оптимізація податкового навантаження та активація малого підприємництва. «Спрощенцями» можуть бути як фізичні, так і юридичні особи. Загальна і спрощена система оподаткування відрізняються передусім розміром податків, а також особливостями обліку. «Спрощенці» мають обмеження на розмір доходу, а також на кількість найманих працівників (для деяких груп). Водночас такі умови можна назвати оптимальними для мікро- й малого бізнесу, завдяки чому саме цей принцип нарахувань обирає велика кількість і юридичних осіб в Україні. Загалом перехід ФОП з загальної системи на спрощену не відрізняється від аналогічного процесу для юридичних осіб: для цього достатньо подати відповідну заяву [2].

Для реального стимулювання інвестиційного клімату в державі потрібно провести значно глибші реформи та застосувати напрацьований світовий досвід. Умови ведення підприємницької діяльності – це насамперед сприятливий інвестиційний клімат, який, зі свого боку, неможливо створити без стабільного, прогнозованого, в міру обтяжливого податкового поля.

Якщо брати досвід оподаткування юридичних осіб

в інших розвинених державах, то можна побачити, що основні цілі податкової політики в них полягають в зміцненні ринкових принципів побудови і функціонування податкових систем, зниженні загального тягаря податків і оптимізації його розподілу за окремими категоріями платників податків, за окремими видами господарювання і податків. Провідна роль у податкових системах більшості розвинених держав належить двом прямим податкам: на доходи фізичних осіб та на прибуток юридичних осіб. У кожній державі є певні особливості оподаткування прибутку останніх, а механізм його оподаткування постійно вдосконалюється у напрямі оптимізації справляння податків для зменшення фіскального впливу та забезпечення бюджетних інтересів. У Німеччині, наприклад, аналогом нашої спрощеної системи оподаткування є *Kleinunternehmerregelung*. Цей варіант призначено для підприємств з річним оборотом до 22000 євро і дозволяє сплачувати податок за фіксованою ставкою. *Kleinunternehmerregelung* визначає: бізнес може бути звільнено від сплати ПДВ. Однак у такому разі компанії також не мають права відраховувати ПДВ зі своїх витрат [6]. Податкову політику розвинених держав спрямовано передусім на те, щоб для юридичних осіб податки було б вигідно платити, а не шукати шляхів відходу від оподаткування. Частина податкового тягаря в інших державах перенесена на фізичних осіб і це ґрунтується на ситуації, що історично склалася. Ситуація, яка панує в економіці розвинених держав, є сприятливою для юридичних осіб, стимулює і сприяє розвитку підприємств, акціонерних товариств, страхових організацій та інших господарюючих суб'єктів.

ВИСНОВКИ

Отже, особливою проблемою є нестабільність системи оподаткування юридичних осіб, що провокує часті зміни в законодавчих актах щодо окремих податків, які негативно впливають на розвиток підприємницької діяльності в Україні. Доволі важким для підприємців є фіскальне спрямування податкової системи, тобто недостатнє виявлення регульовальної функції податків. Саме тому у формуванні відповідних змін до ПКУ має бути дотриманим принцип економічності, що полягає у скороченні витрат у справлянні податку, націоналізації системи оподаткування. Україні на законодавчому рівні слід краще підтримувати інноваційні проекти, розробити певні пільгові умови для притоку зарубіжних інвестицій у державу, також підтримка фінансового стану підприємств дала б позитивний поштовх у розвитку підприємництва. В умовах економічної нестабільності, наявності різного роду механізмів, приховування прибутків та ухилення від сплати податків вдосконалення системи оподаткування в Україні та підвищення її ефективності повинно йти шляхом пошуку найбільш надійних та стабільних джерел сплати податків. Водночас, виходячи з вимог податкової реформи, одним з пріоритетних її напрямів має стати реальне полегшення податкового тиску на економіку за допомогою розширення переліку об'єктів оподаткування. Оптимально побудована податкова система, забезпечуючи фінансовими ресурсами потреби держави, не повинна знижувати стимули платника податків до підприємницької діяльності, одночасно зобов'язавши його до постійного пошуку шляхів підвищення ефективності господарювання.

Список використаних джерел

1. Бригінець О.О. Актуальні питання правового забезпечення податкової безпеки України. *Економіка. Фінанси. Право*. 2021. № 2. С. 13-15.
2. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
3. Фінансові результати до оподаткування підприємств за видами економічної діяльності у 2010–2021 роках. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/https://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Номінальний ВВП, прями іноземні інвестиції в Україну за 2014–2022 роки. URL: <https://index.minfin.com.ua/>
5. Савченко А.М., Гудим І.А. Порівняльний аналіз податку на прибуток та податку на виведений капітал: сучасні реалії та перспективи. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 11. С. 66–69.
6. Ярема Я.Р., Бей І.М. Адаптація зарубіжного досвіду оподаткування прибутку підприємств до вітчизняної практики. *Прийзовський економічний вісник*. 2019. Вип. 2(13). URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2019/2_13_uk/55.pdf

References

1. Bryhinets O.O. Current issues of legal support of tax security of Ukraine. *Economics. Finances. Law*. 2021. № 2. pp. 13-15. (in Ukrainian).
2. Tax Code of Ukraine: Law of Ukraine of 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (in Ukrainian).
3. Financial results before taxation of enterprises by types of economic activity in 2010–2021. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/https://www.ukrstat.gov.ua/> (in Ukrainian).
4. Nominal GDP, foreign direct investment in Ukraine for 2014–2022. URL: <https://index.minfin.com.ua/> (in Ukrainian).
5. Savchenko A.M., Hudym I.A. Comparative analysis of the income tax and the tax on the withdrawn capital: modern realities and prospects. *Investments: practice and experience*. 2018. No. 11. pp. 66–69. (in Ukrainian).
6. Yarema Ya.R., Bei I.M. Adaptation of foreign experience of corporate income taxation to domestic practice. *Pryazovskyi Economic Bulletin*. 2019. Issue 2(13). URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2019/2_13_uk/55.pdf (in Ukrainian).

Oleksandr BRYHINETS

Doctor of Legal Sciences, Professor, Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4058-7566>

e-mail: BriginetsO@meta.ua

LEGAL REGULATION OF TAXATION OF LEGAL ENTITIES: DOMESTIC AND FOREIGN EXPERIENCE

The paper proves that taxation of legal entities always causes a number of heated disputes in any state. In general, the taxation of legal entities is fragmentarily similar to the tax systems of developed European states, but in practice a situation arises when the domestic tax system of Ukraine is not a tool for increasing the competitiveness of the state and does not contribute to the growth of economic activity of economic entities. In Ukraine, the scale of tax evasion is affected not so much by the size of tax rates, but by the distortion of the conditions of competition due to the uneven distribution of the tax burden; corruption; imperfection of the legislation regulating business activities, as well as non-compliance with the laws by taxpayers. In the process of reforming the taxation system in Ukraine, an important problem is not only the level of the tax burden, but also the optimal combination of direct and indirect taxes. The current system of taxation today does not satisfy either the state or taxpayers. A whole series of miscalculations and distortions that were allowed during its creation led to the fact that taxes do not fully fulfill either fiscal or incentive functions. A separate positive is the possibility of switching to a simplified taxation system, because in our country, in accordance with the norms of the Tax Code of Ukraine, in addition to the general principle of withholding taxes, a simplified system operates in Ukraine. It was determined that a particular problem is the instability of the system of taxation of legal entities, which provokes frequent changes in legislative acts regarding individual taxes, which negatively affect the development of entrepreneurial activity in our country. Fiscal direction of the tax system is also quite difficult for entrepreneurs, i.e. insufficient identification of the regulatory function of taxes. It has been proven that in order to really stimulate the investment climate in the country, it is necessary to carry out much deeper reforms and use the gained international experience. The conditions for doing business are, first of all, a favorable investment climate, which, in turn, cannot be created without a stable, predictable, moderately burdensome tax field.

Keywords: taxes, entities, foreign experience, taxation of legal entities, taxpayer, legal regulation of taxation of legal entities